

Csörsz Rumen István*

A VÁLOGATÓS LEÁNY DALA

A közköltészetben minden igaz, és a fordítottja is

Kálmán C. György, drága barátom, nagyon sok mindent tudott a régi és újabb popularitásról. Mindig jókat beszélgettünk erről, s egyszer aztán könnyelműen igent mondott a *Doromb: Közköltészeti tanulmányok* felkérésére. Amikor ugyanis Bob Dylan irodalmi Nobel-díjat kapott, őt kértem fel, hogy írjon róla mint költőről és társadalomformálóról.¹ A remek írást továbbiak követték, először egy jiddis népdalként ismert szöveg (*Mit akar az eső nekem...*) történetének részletes feltárása,² majd – sajnos már csak posztumusz közleményként – a *Krumpli, krumpli...* kezdetű tréfás zsidó dal kontextusának vizsgálata.³ Emlékére egy olyan nemzetközi daltípusról szeretnék írni, amiről jó lett volna vele beszélgetni. Nem is írhatok többet, mint amit ötletként szóba hoztam volna a csevegéskor. Gyuri és családi szerzőtársai szebben írták volna meg ezt a cikkecskét is.

A válogatós leányról szóló szüzsét világszerte ismerik. Minden típus közös vonása, hogy egy leánynak többféle kérő közül kell választania, vagy az anyja (esetleg más személy) többféle mesterséget követő legényeket ajánl a figyelmébe. A leány mindegyiket kikoszorúzza, néha ki is csúfolja (alantas mesterségük vagy tolokodásuk miatt). Egyetlen fiú mégiscsak meglágyítja a szívét, s elnyeri kegyeit: ez pedig többnyire a *diák*, tehát az értelmiségi. S mivel a dal jobbára a kollégiumokban terjedt, egyúttal azt sugallja, hogy a közösség rangsorát is ő vezeti. Ez azonban közösségenként más és más hivatásra igaz. Afrikában többnyire a kovács lesz a győztes, hiszen az adott társadalomban ez számít csúcshivatásnak, az elitbe jutás zálogának.

Görög-Karady Veronika elemzi azt a bambara-malinké mesetípust, amely e szüzsé törzsi változatának tekinthető. Ez azonban a nyugat-afrikai morál szerint épül fel, s a kiváló folklorista szerint egyfajta jelképes átmenetet sugall a matriarchátusból a patriarchátusba, bár mindkét közegben ismert és kedvelt történet. A gőgös lány eredendően azért lehet elutasító a fiúkkal, mivel a társadalmi ranglétra csúcán

---

* A szerző a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézetének tudományos főmunkatársa.

¹ KÁLMÁN C. György, „Dylan népisége és egyedisége”, in *Doromb: Közköltészeti tanulmányok* 5, szerk. CSÖRSZ RUMEN ISTVÁN, 377–381 (Budapest: Reciti Kiadó, 2017).

² KÁLMÁN C. György és KÁLMÁN MIHÁLY, „Mit akar mondani...?: Egy kérdés vándorútja”, in *Doromb: Közköltészeti tanulmányok* 7, szerk. CSÖRSZ RUMEN ISTVÁN, 425–432 (Budapest: Reciti Kiadó, 2019).

³ BOBÁK SZILVIA, KÁLMÁN C. György és KÁLMÁN MIHÁLY, „Krumpli, krumpli, krumpli”, in *Doromb: Közköltészeti tanulmányok* 9, szerk. CSÖRSZ RUMEN ISTVÁN, 101–110 (Budapest: Reciti Kiadó, 2021).

ő maga áll, a férfiak mind alávetettjei. Igen ám, de a mese vége nem a boldog egyesülés lesz a legjobbnak ítélt legénnyel, hanem a rátarti leány büntetésképp „arra kényszerül, hogy egy állat vagy egy szörnyeteg menyasszonya legyen”.⁴ A cikk példatárában kígyó, elefánt, oroszlán, fa és bozótszörny férjjel is találkozunk. Ahogy Görög-Karády írja, a mese abba a Propp-féle alaptípusba tartozik, amely a vétséget vagy kihágást egyszerűen megbünteti, lehetőleg külső erők által.⁵ A lány gögje mégiscsak megszegi a társadalmi konvenciót, hiszen a férj kiválasztása nem az ő dolga lenne, hanem a szülőké. Ráadásul a kérőktől valóban lehetetlen dolgokat vár el, például a nemi szervek hiányát vagy emberfeletti erőt, szépséget. (Hasonlóan moralizáló magyar népmeséket is ismerünk, például *A királykisasszony cipője* címűt, ahol lehetetlen kérdésre kell választ adniuk a kérőknek – a megfejtő viszont kemény leckét ad a kényes hölgynek.) Az afrikai mesében néha a háztartási eszközök előre figyelmeztetik a lányt, hogy aki valóban megfelel az előírásnak, aligha lesz valós személy, ám a „lázadó leány” megesküszik, hogy akárhová követni fogja az irracionális férjet. A mese sokféle, összetett üzenetet hordoz, számunkra az európai párhuzamok miatt főleg maga a válogatós lány figurája érdekes. A kérők próbára tétele más afrikai mesékben is vezérmotívum, de ilyenkor többnyire az apa szabja meg a bizarr feltételeket.⁶

Az európai változatok máshová futtatják ki a történetet: a leány ez esetben jogosan finnyás, mert valóban a legjobbat szeretné választani (tegyük hozzá: a választás motívuma maga is gesztus, az autonóm döntés csíráját jelzi, hiszen a kényszer-/éredkházasság az öreg kontinensen is általános gyakorlat volt). Első adataink a középkori vágáns költészetből valók. Szabó T. Attila egy kései erdélyi latin verzióra figyelt fel (*Filia vis habere rusticum*), s ennek ősfelműjét keresve adta ki egy latin változatát *Filia carissima, vis habere rusticum?* kezdettel egy 1869-es *Kommersbuch*ból.⁷ Ezek a német daloskönyvek a céhes hagyományt őrzik, akár jóval korábbi szövegeket. Nem vitás, hogy a latinul (szándékosan e konzervatív nyelven) megőrzött dalocska valóban középkori eredetű lehet, de vajon hol vannak a korábbi írott változatok? Az általam ismert legkorábbi verzió a *Rostocker Liederbuch*ban maradt fenn. A 15. század első feléből származó gyűjtemény észak-német területen keletkezett, viszont a feljegyző sokféle jártas volt: némelyik szövege talán a prágai egyetemhez köthető, mások a

⁴ GÖRÖG-KARÁDY Veronika, „A válogatós leány”, in GÖRÖG-KARÁDY Veronika, *Éva gyermekei és az egyenlőtlenség eredete: Mesék, teremtéstörténetek, etnopszichológiai elemzések (Afrika, Európa)*, Szóhagyomány, 339–361 (Budapest: L’Harmattan Kiadó, 2006), 339. A tanulmány eredetileg francia nyelven jelent meg.

⁵ Uo., 340. A mese afrikai cselekményvázlatát lásd ugyanitt, 340–341.

⁶ Bővebben GÖRÖG-KARÁDY Veronika, „Az apa törvénye”, in GÖRÖG-KARÁDY Veronika, *Éva gyermekei...*, 285–301, a vonatkozó altípusról és a hajmeresztő próbákról: 286–290.

⁷ SZABÓ T. Attila, „Két népdalunk szövegének forrásvidékén” [1932], in SZABÓ T. Attila, *Nyelv és irodalom*, Válogatott tanulmányok, cikkek 5, 176–183 (Bukarest: Kriterion Könyvkiadó, 1981); kiegészítése egy beregi német népdalszöveggel: Szabó T. Attila, „A diák dicsérete” [1944], in uo., 174–175.

tiroli Oswald von Wolkenstein művei. A válogatós leány dala latinul szerepel, de a refrén végén egy német sorral:

Filia vis militem bene equitantem?
 Filia vis rusticum bene laborantem?
 Filia vis monachum bene predicantem?
 Filia vis clericum bene litteratum?
 Et sic de singulis aliis.

nolo mater cara
 quia non sum sana.   cum tripudio
 Volo mater cara   }   to der bursen to!⁸
 Quia iam sum sana.

Idézzük fel a legkorábbi magyar változat két versszakát egy 1750 körüli kéziratból:

– Kedves rajom, szép leányom, kertem rózsaszála!
 Férjhez mégy-é te nemeshez, kényesen nevelthez?
 – Nem kell ő nemessége,
 Mert teste igen gyenge,
 Ott hamar az köszvény
 Elvlaszt, mint törvény
 Nemestől. [...]

– Kedves rajom, szép leányom, kertem rózsaszála!
 Férjhez mégy-é hát déákhoz, frissen sétálóhoz?
 – Jaj, elmégyek déákhoz,
 Az édes galambamhoz!
 Soha szemem szebbet,
 Nem látott frissebbet
 Déáknál.⁹

⁸ Jó eséllyel úgy kell érteni a lejegyzést, hogy a változó fő sorok után a „negatív refrén” jön, s csak a *clericus* említése után következik a pozitív felelet: „Volo mater cara”. Kiadás: Friedrich RANKE und J. M. MÜLLER-BLATTAU, Hg., *Das Rostocker Liederbuch nach den Fragmenten der Handschrift*, Schriften der Königsberger Gelehrten Gesellschaft 4. Jahr, Heft 5 (Halle [Saale]: Max Niemeyer Verlag, 1927 [hasonmás kiadás: Leipzig: Zentralantivariat der DDR, 1987]), Nr. 51, 269. A kódex fotómásolata és a vers új átírása, két további egykorú változat bibliográfiájával, hozzáférés: 2022.01.14, <http://www.rostocker-liederbuch.de/darl/index.php?id=160>.

⁹ *Solymosi József-énekeskönyv* (1748–1751), 46a–48b; kritikai kiadás: KÜLLÖS Imola, kiad., Csörsz Rumen István, mts., *Közköltészet 1: Mulattatók*, Régi magyar költők tára: 18. század 4 (Budapest: Balassi Kiadó, 2000), 71/I. sz., 1. és 6. versszak. A továbbiakban: RMKT XVIII/4. Az ének a diák kiválasztása után a 2. félstrófa formáját követő 7, 7, 6, 6, 3-as szakaszokkal folytatódik (7–15.

Forrása Erdélyből, unitárius vidékről való, így a 18. század közepén még igen hűsbavágo felekezeti viták is színesítik a dalt. A barát szerepeltetése a kérők közt a közepkorban legfeljebb apró poén volt (hiszen a katolikus papok már akkor sem házasodhattak), de 1750 táján egy kis barátcsúfolásra is alkalmat adott. Egyébként, mielőtt a diákot választja a leány, ugyanígy kikoszarzza a „nagy kalapú papot” (a protestáns lelkészt) és a boltost is – érdekes, hogy a kérők többsége ezúttal értelmiséginek vagy nemesnek számít, csak a katona lóg ki a sorból, s ő közismerten csapodár, „a kurvával táncol”. A pappal viszont épp az lesz a gond, hogy többet törődik a könyveivel, mint a feleségével, de legalább más menyecskékkel sem foglalkozik...

Az ének holdudvarába a legényválogató dalok is odataroznak, amilyen például az *Elment a két lány virágot szedni*. Ezek a 18. századi közköltészetben váltak gyakorivá, némiképp megkésve a hasonló tárgyú leányválogatók, leánysorolók után, amelyek már a 17. századtól elterjedtek; ezek „előnye” nem meglepő a közkultúra nőellenes felhangjait tekintve. Jobbára a lányok szexuális érdeklődése adja az egyes strófák poénját, néha a nevekre asszociálva (Anna – adna, Kristina – ezt le se írom...). Az ilyen seregszemlének viszont nincs „győztese”, tehát e dalok nem $n+1$ szerkezeti elven épülnek, csupán mellérendelő, obszcén strófák szabad füzéréként. A *Nem szólok én senkiről, csak az asszonynépekről* kezdetű, 17. századi csúfolót még az 1790-es években is énekelték,¹⁰ akárcsak az ebből is táplálkozó *Házasodnom kellene* kezdetű, hasonló szócickekkel.¹¹ Szinte bizonyos, hogy hatással voltak Pálóczi Horváth Ádám hírhedt *Leány A. B. C.*-jére is, amely a lánynevek és a nemi élet már-már túlburjánzó összefüggéseit szedi dalba.¹² Az újabb csúfolók közül a *Patikáros Juliánna (Megholt apám már anyámmal)* kezdetű soroló még ponyván is megjelent, egészen az 1820-as évekig nyomon követhetjük. Szintén a válogatós leány szüzsével mutat párhuzamot: látszólag egy árva fiú éneklí, aki a jó házasodás útján szeretné biztosítani a jövőjét.¹³ Az eladó lányokat mint az egyes mesteremberek lányát emlegeti, hol

---

versszak), ebben már csak a diák részletes dicsérete olvasható. Jellemző, hogy tudásáról, képzettségéről egy szó sem esik, csupán nyalka viseletéről és jól ápoltságáról.

¹⁰ Változatairól: STOLL Béla, kiad., *Szerelmi és lakodalmi énekek*, Régi magyar költők tára: 17 század 3 (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1961), 119. sz. A továbbiakban: RMKT XVII/3.

¹¹ RMKT XVIII/4, 2. sz.

¹² Nem véletlen, hogy 1979-ig nem jelent meg nyomtatásban a teljes szöveg, még az *Ötödfélszáz Énekek* 1953-as kritikai kiadásában is sok strófát ki kellett pontozni vö. BARTHA Dénes és KISS József, kiad., *Ötödfélszáz énekek: Pálóczi Horváth Ádám dalgűjteménye az 1813. évből. Kritikai kiadás* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1953), 428–431, 367. sz. Horváth Ádám trágár énekeiről legújabban: KÜLLÖS Imola, „Az Ötödfélszáz énekek »fajttalan« darabjai: »Pajkos« énekek a 17–18. századi közköltésben”, in *A kis világbeli nagy világ: Tanulmányok Pálóczi Horváth Ádámról*, szerk. Csörsz Rumen István és MÉSZÁROS Gábor, Reciti konferenciakötetek 10, 399–422 (Budapest: Reciti Kiadó, 2020).

¹³ Ezt a kérdéskört a Hites Sándor vezetésével működő, *A 19. századi irodalom politikai gazdaságtana* Lendület-csoport jövőendő *Poétai ökonómiák* című pécsi konferenciáján szeretném megvitatni az avatott kollégákkal (2022. március).

rejtettebb, hol közvetlenebb erotikus célzásokkal – apjuk szakmájáról következtetve szexuális szokásaikra és étvágyukra.¹⁴

Ez a „Freudhoz ragadt” értelmezés természetesen jellemző a már idézett közép-kori legénysorolóra is (*Filia vis militem...*). A válogatós leány némely népi változatban is felbukkan, ahol nem az írástudó viszi el a pálmát, hanem mondjuk a kertész...¹⁵ A *Kérnek ugyan, kérnek, kérnek* kezdetű lakodalmi sorolóban (Erdély, Sárospatak) az értelmiségiek, hivatalnokok mind kipotyognak a leány rostáján, csak egy legény megy át: a sóvágó, aki „csákánnyal jár az aknában”.¹⁶ Még a férfiak szelídebb tónusú válogatásakor is előfordul, hogy az „olló- s túvel gazdálkodó” szabómestert tartják legjobb kérőnek, s az obszcén utaláson túl a legális anyaglopás sem marad ki az érvek közül.¹⁷ A Rummy Károlynál, illetve Bartók gyűjtésében felbukkanó altípus (*Adj el, anyám*) végén sem mindig a diáknak adja kezét a leány, hanem például a juhásznak.¹⁸ A népi variánsok közt nyertes nélküli is akad, egy esetben pedig a paraszt lesz a kiválasztott – a rím szó mint hosszúság-mértékegység rejtje az okot.¹⁹

Mindez azért fontos az értelmiségi (diák) elsőségét hirdető változatok kontextusában, mivel a régi éneklők bizonyára ismerték a párhuzamos szövegeket. Márpedig a közköltészeti alkotások egész mást jelenthettek egy ilyen ellenpontoszó, kontrasztív olvasatban, mint amikor csak önmagukban olvassuk-hallgatjuk őket. A válogatós leány a „mezőny” felől nézve voltaképp nadrágszerepet játszik – ez az afrikai mesék tabusértő magatartására rímel –, de mivel az éneklők a diákok közül kerültek ki, saját győzelmük révén az ének pozitív véget ér, még csak nem is komikusan.²⁰ Olyannyira nem, hogy a diák hosszas dicséretét, amellyel az egyik variáns a párbeszéd után folytatódik, később önálló szöveggént is feljegyezték.²¹ Az sem közömbös adat, hogy a válogatós leány dalának nem egy közös összövegre visszavezethető változatai terjedtek el, mint némely vénlánycsúfolónak (pl. *Be kár, be kár nékem a pártát viselnem*),²² hanem a két legkorábbi kivételével legfeljebb parafrázisai egymásnak, pon-

¹⁴ Sokféle változatban terjedt, kritikai kiadása: RMKT XVIII/4, 4. sz.

¹⁵ Ilyen népi változatok felsorolását lásd *uo.*, 453.

¹⁶ *Uo.*, 72. sz.

¹⁷ *Ne menj férjhez mészáros*hoz, *uo.*, 74. sz.

¹⁸ Az 1907-es felsőireghi gyűjtés kódszáma a Bartók-rendben: C 361a. Vö. hozzáférés: 2022.01.31, <http://systems.zti.hu/br/hu/browse/61/10879>. Más, Tolna megyei változatban a cimbalmos lesz az ideális férj, *uo.*, hozzáférés: 2022.01.31, <http://systems.zti.hu/br/hu/browse/61/10880>.

¹⁹ *Gyöngyöm, gyöngyöm, gyöngyvirág, lehajlott az ága*, Szentistván (Borsod), 1931. *Uo.*, hozzáférés: 2022.01.31, <http://systems.zti.hu/br/hu/search/12186>.

²⁰ Az egyik verzió latin címe: *Lusus animi*, azaz 'szeszélyeskedés'. Vö. RMKT XVIII/4, 71/II.

²¹ *Skólabúl már kijöttem...* kezdettel *Dezső Mihály memóriáléjából* (1729–1761), szintén Erdélyből: Csörsz Rumen István és Küllös Imola, kiad., *Közköltészet 3/A: A társadalmi élet költészete*, Régi magyar költők tára: 18. század 14 (Budapest: Universitas Kiadó–Editio Princeps Kiadó, 2013), 153. sz.

²² RMKT XVIII/4, 55. sz.

tosabban a daltípus dramaturgiai ősfelműjének. A topogenetikus párhuzam²³ arra utal, hogy különböző közösségek vagy földrajzi régiók újra és újra megalkották a dal magyar verzióit, alkalmazkodva az adott helyzethez, szakmákhoz vagy egyebekhez. Ha összevetjük a három legfőbb, 1840 előtti magyar változatot, kiderül, hogy noha lejegyzőik ismerhették a latin kollégiumi alapszöveget (Erdély és Debrecen mellett Sárospatakról is), ám valójában nem azt variálják, nem azok a szakmák és poénok köszönnek vissza a magyarban. Több ízben megmarad a felsorral záruló *ungaresca*-forma is, bár nem azonos szótagszámokkal.²⁴

Strófa	Solymosi József 1748–1751	Énekeskönyv 1761	Rumy Károly 1807–1829	Pálóczy Horváth Ádám 1813	Almási Sámuel 1834-től
1.	nemes	Nemes	kovács (~ úrfi)	varga	szabó
2.	barát	Boltos	diák ♥	diák ♥	varga
3.	pap (protestáns)	pap (protestáns)			tímár
4.	boltos	Barát			béres
5.	katona	Katona			diák ♥
6.	diák ♥	diák ♥			
<i>coda</i>	a diák dicsérete	a diák dicsérete			

Az világos, hogy a csak alpári poénkodással válogatott lányok, majd fiúk sorolóihoz képest ez egy kifinomult, érveket is felvonultató daltípusnak számít. Már a 18. századi változatokban hosszas „kényeskedések”, valójában mentalitástörténeti érvek sorakoznak fel, s a leány a diákot mindenkinél jobbnak és csinosabbnak állítja be. (Nem az elméje vagy a képzettsége a lényeg.) A 19. században főként *Lányom, lányom, gyöngyvirágom* vagy ezzel rokon kezdősorral terjedt el. A lánnyal beszélgető anya ráadásul mindvégig udvarias, türelmes hangon ajánlgatja a kérőket. A fentiek nyomán ez egy fontos gesztus, hiszen megerősíti, jogossá teszi a hagyományoktól elforduló, önállósodó leány döntését.

²³ A közköltészeti szövegrendszerek egyik fő elválasztó tengelye véleményem szerint a variogenezis és a topogenezis mint fő hatás érvényesülése. Erről bővebben is írtam: Csörsz Rumen István, *Szöveg szöveg hátán: A magyar közköltészet variációs rendszere 1700–1840*, Irodalomtörténeti Füzetek 165 (Budapest: Argumentum Kiadó, 2009), 32–35 és később.

²⁴ A táblázatban az RMKT XVIII/4. kötet 71. szövegcsaládjának tagjai (I–III.) szerepelnek az első három oszlopban. Pálóczy Horváth verziója: *Tá túró, tepertő...*, in BARTHA és KISS, *Ötödfélszáz énekek*, 376. sz. Ennek közeli (s a népköltészetben is elterjedt) variánsát Rumy Károly György is idézi a saját verziója függelékeként, jelezve, hogy ő többféle kidolgozását ismerte a szüzsének. Almási Sámuel változata elsőként: *Magyar Dalnok* (1850 előtt; az 1834-es budapesti kéziratból hiányzik), Kolozsvár, Lucian Blaga Egyetemi Könyvtár Ms. 3871, II. 58–59; 42. sz. Nép Dal. Kezdősora: *Leányom, szép gyöngyvirágom, kerti szegfűszálom!*

Ám amiért ezt a kis áttekintést szerettem volna megírni, az a szövegcsalád különleges tagja: egy jiddis népdal. Éppúgy Kányádi Sándor fordításában, a Gryllus-műhely koncertjeiről és lemezéről²⁵ ismerjük legtöbben, mint azokat, amelyeket Kálmán C. György és szerzőtársai korábban elemeztek.²⁶ Az ének remekül példázza, hogy hány szálon kapcsolódik a közép-európai folklórhoz (ideértve az eredetileg írott közköltészeti alkotásokat) a zsidó kultúra, s a kölcsönvett elemeket mégis milyen egyedivé tudja formálni.

A válogatós lány itt egészen úgy kényeskedik, mint magyarul vagy más nyelveken, az érvek között azonban egyre erősebbek az értelmiségi létre adott reflexiók. A doktorhoz például azért nem megy, mert nem érti a recepteket (a magyar verziókban ez fel sem merül, mert nem biztos, hogy a lány írástudó). Végül a rabbival kötendő házasságra örömmel mond igent, s nem a vőlegény szépsége vagy a vagyona lesz a döntő érv, hanem a saját szellemi igénye, a Tóra-olvasás. Nem kizárt, hogy ezt a verziót tudatosan formálták ilyenné, vagyis nem feltétlenül népdal, inkább a közköltészeti szöveggazdák, tanult emberek, netán a gyűjtőtársak keze nyomát is őrzi. Ha így van, akkor fordítva történt, mint a *Mit akar az eső nekem...* esetében. Ott a jesiva-bóherek hajdani, főleg zárt közösségben érthető panaszdala (általános értelemben: diákpanasz) volt a kiinduló műfaj, s közkezen forogva általános keservessé, a múltó élet és a szegénység fölötti szomorkodás énekévé vált. Ezzel szemben a válogatós jiddis leány az általános férfisorolóktól eggyel beljebb lép a zsidó életforma világába: a leány maga is értelmiségivé, Tóra-olvasóvá válik majd a rabbi mellett.²⁷

szeretnél-e szeretnél-e egy szabóhoz menni
 én egy szabóhoz nem megyek
 mert szabóné sose leszek
 szabni varrni nem szeretek
 inkább idebenn könnyeim nyelem
 minden leányt férjhez visznek csak engemet nem

szeretnél-e szeretnél-e egy suszterhez menni
 én egy suszterhez nem megyek

²⁵ *Volt egyszer egy kis zsidó: Jiddis népdalok Kányádi Sándor fordításában*, km. GRYLLUS Dániel, GRYLLUS Vilmos, SÁRKÖZY Gergely és TIHANYI Szilvia (Budapest: Hungaroton SLPX 14192–193 1991), I. B/4.

²⁶ A *Doromb* korábbi és 2021-es kötetében megjelent cikkek leírását lásd fentebb.

²⁷ Az antológiában van másik példa is a műfaji áthangolásra: a *gyere bubulj bölcsőbe...* kezdetű al-tató, amely a kisbabának a rabbi sorsát jövendőli, hiszen „legtöbbet azon nyerhet, ha tórát tanul a gyermek?”. KÁNYÁDI, *Erdélyi jiddis népdalok*, 14–15. – Egy Kányádinál nem idézett jiddis dalos-könyvben természetesen akadnak más szakmájú fiút dicsérő típusok is, például a *psačke-jing*, azaz a parkettás is szóba jön, egy másik dalban a klezmerfiú nyeri el a lány kezét, aki vidám, táncos kedvű, sőt még jól is keres. Vö. *Old Jewish Folk Music: The Collections and Writings of Moshe Beregovski*, ed. Mark SLOBIN (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1982), 222–226.

mert suszterné sose leszek
 csirizelni nem szeretek
 inkább idebenn könnyeim nyelem
 minden leányt férjhez visznek csak engemet nem

szeretnél-e szeretnél-e egy doktorhoz menni
 én a doktorhoz sem megyek
 én doktorné sose leszek
 nem értem a recepteket
 inkább idebenn könnyeim nyelem
 minden leányt férjhez visznek csak engemet nem

szeretnél-e szeretnél-e egy rabbihoz menni
 én egy rabbihoz elmegyek
 rabbiné szívesen leszek
 tórát olvasni szeretek
 nincsen nálamnál boldogabb leány
 minden leányt férjhez visznek engem is na lám²⁸

---

²⁸ Jiddis eredeti: *vo-zse vilszt du vo-zse vilszt du a snajder far a man (Vos zhe vilstu...)*. Kányádi Sándor fordítását az alábbi kiadás nyomán közlöm, a sortörések változtatásával: *Erdélyi jiddis népköltészet*, vál., ford., utószó KÁNYÁDI Sándor, lekt., jegyz. JÓLESZ László, zenei szakértő ALMÁSI István, illusztr. SZÁNTÓ Piroska (Budapest: Európa Könyvkiadó, 1989), 80–81. Az antológia szövegeit Kányádi az előszó tanúsága szerint Eizikovits Mihály tanár 1938-as máramarosi gyűjtőkézirataiból válogatta, uo., 200. Az eredeti és a 18. sorszámmal kiadott dallam forrása: Elsbeth JANDA und Max M. SPRECHER, Hg., *Jiddische Lieder* (Frankfurt am Main–Hamburg: Fischer, 1970).